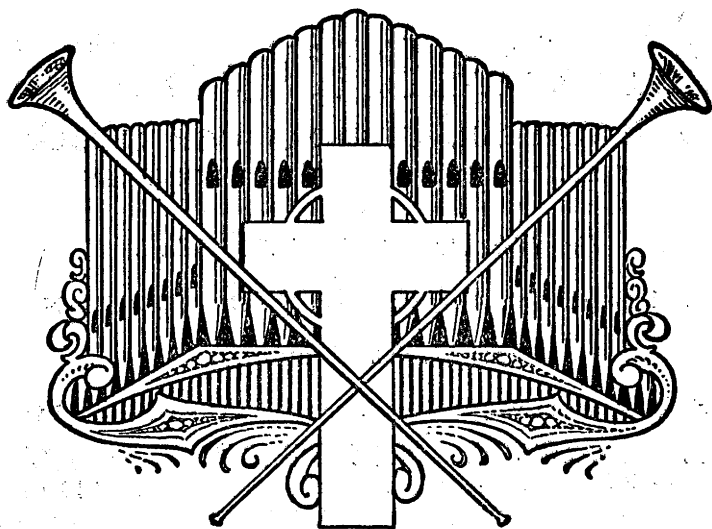


**TIDSKRIFT**  
**FÖR**  
**KYRKOMUSIK**  
**OCH**  
**SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV**



**ORGAN FÖR**  
**SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER**  
**OCH**  
**SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING**

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, KYRKO-  
HERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM OCH MUSIKDIREKTÖREN  
SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Dec.

NIONDE ÅRGÅNGEN N:o 12

1934

---

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

# INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

## UPPSATSER.

	} Sid.
<i>Adell, A.</i> : 1531 års svenska mässa och den gamla kultsången .....	32, 49
— — Hymn på Kristi himmelfärdsdag .....	65
— — Trefaldighetstidens benedicamus .....	134
Alternativa koraler till nya psalmer:	
Recension .....	104
Musikaliska Akademiens utlåtande .....	149
Centralstyrelsens för Sveriges allm. Organist- och kantorsförenings utlåtande ..	151
Kyrkosångens Vänners utlåtande .....	161
<i>Berthelsson, B.</i> : Nutida kyrkovård och kyrkokonst .....	132
<i>Björk, Sv.</i> : Kapitlet »Ordning medh kyrkesong» i 1571 års kyrkoordning .....	67, 85
<i>Cnattingius, B.</i> : Kyrklig konst 1933 .....	56
— — Tävlingen om kyrka i Johannesberg i Göteborg .....	90
— — Mellansvenska barockpredikstolar .....	182
<i>S. Colliander</i> : Böcker om talkonst .....	164
<i>Hambraeus, A.</i> : Alternativ eller icke till Nya psalmer .....	105
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Kyrie eleison, .....	1, 18
Inför korset .....	17
<i>Lindeberg, G.</i> : Skolans andakter .....	11
<i>Olsson, O.</i> : Svante Sjöberg .....	97
<i>Palmer, E.</i> : Veckans tideböner .....	123
<i>Peters, K.</i> : Svenska psalmen 265 .....	113
— — Det nya psalmboksförslaget .....	124
<i>Rosenqvist, C.</i> : Den »nya» kyrkoorgeln .....	119
— — Det »klangliga» materialet i den nya kyrkoorgeln .....	145
<i>Runbäck, A.</i> : De alternativa korallerna .....	104
<i>Schedin, Gunh.</i> : Silbermannskolan i grevskapet Bayreuth .....	5
— — De lübska kyrkoorglarna under medeltiden .....	53
— — Ostpreussens största orgelverk .....	185
<i>Silbermann, J.</i> : Dania Sonans .....	24
<i>Sjöberg, S.</i> : Herr Zettergren contra sin förening .....	159
<i>Sjöblom, E.</i> : O, Nådens konung (hymn) .....	81
<i>Sörensen, H.</i> : Kristus og de hellige menn i kunsten .....	65
Tjänstgöringsreglemente för organister, kantorer och klockare .....	81, 177
<i>Weman, H.</i> : Engelsk korallbok .....	100
<i>Wester, B.</i> : Gotiskt väsen och gotisk form i orgel .....	153
<i>Zettergren, N. G.</i> : Organist- och kantorsföreningarna .....	130
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst under 1933 .....	38

## UTFÖRLIGARE REDOGÖRELSE FÖR KURSER M. M.

	Sid.		Sid.
Samverkan mellan präster och konstnärer .....	42	Kyrkomusikaliska kursen i Katrineholm .....	137
Koralveckan i Båstad .....	70, 140	Instruktionskurs i Kusmark .....	191
Utställningen »Nutida kyrkovård och kyrkokonst» i Uppsala .....	132	Tävlingen om ny kyrka i Göteborg ..	90
		Samvaro för gemensam bön och sång i Lund .....	173

## RECENSIONER.

	Sid.		Sid.
NYUTGIVNA BÖCKER OCH SKRIFTER.		<i>Cornell-Wallin</i> : Uppsvenska målarskolor på 1400-talet .....	45
<i>Adell-Peters</i> : Veckans tideböner .....	123	<i>Eklund, J. A.</i> : Psalmboksförslag .....	124
<i>Block, G. E.</i> : Örby pastorats äldsta kyrkor .....	76	<i>Engström, L. M.</i> : Communion thoughts .....	143
<i>Borggård-Carlsson-Dalby-Friberg</i> : För scoutlivet .....	144	<i>Fredlund, S. F.</i> : Predikningar .....	47
<i>Brilioth, Y.</i> : Svensk kyrkokunskap ..	188	<i>Geister, Chr.</i> : Skolesång .....	93
<i>Böser, F.</i> : Der rhythmische Vortrag ..	93	<i>Helander, D.</i> : Liturgiska utvecklingen i Sverige .....	189
		<i>Hoppe, R.</i> : Elias Martin .....	15

	Sid.		Sid.
<i>Hultgren, G. M.</i> : Ur Jesper Svedbergs psalmskatt .....	29	<i>Bond, A.</i> : Visa från Leksand .....	92
<i>Höfer, Fr.</i> : Instrumentationslehre ....	176	<i>Bruun, J.</i> : Dansk højmesse og Tidesang	174
<i>Jacobsson, J.</i> : Göteborgs och Bohus läns kyrkor .....	45	<i>Colleen, H.</i> : Tolv små visor .....	28
<i>Johansson, A.</i> : Morgonandakten i skolan .....	11	<i>Croce, G.</i> : 14 vierstimmigen Motetten	91
<i>Kolmodin, O.</i> : Morgonvisor och aftonpsalmer .....	59	English Hymnal .....	100
Kyrkliga byggnader (Nordisk kultur)	94	<i>Eklöf-Gustafsson-Wikander-Ahlén-Överström</i> : Skolkören .....	28
<i>Lawson, E.</i> : Christina Nilsson vivt to Brockton .....	143	Forspil til Salmemelodier .....	142
<i>Lundahl, F.</i> : Förtröstan .....	46	95 Forspil til Salmemelodier .....	143
<i>Lundberg, E.</i> : Visby kyrkoruiner ....	190	<i>Gölz, R.</i> : Chorgesangbuch .....	160
<i>Luther, M.</i> : En årgång predikningar	47	<i>Hannikainen, I.</i> : 7 andliga sånger ..	92
<i>Nystedt, O.</i> : Ett kyrkoår .....	77	<i>Hult, J.</i> : Jungfrun hon går i ringen ..	141
<i>Ortved, E.</i> : Cistercienserorden og dens klostre i Norden .....	75	<i>Händel, G. F.</i> : Arioso .....	92
<i>Preuss, H.</i> : Martin Luther, der Prophet .....	59	<i>Jobs, A.</i> : Sången .....	160
<i>Sartori, P.</i> : Das Buch vom deutschen Glocken .....	93	<i>Knab, A.</i> : 16 Chorale .....	142
<i>Schæfer, P.</i> : Katholische Wiedergeburt der engl. Kirche .....	95	<i>Lassus, O.</i> : 13 kurze Motetten .....	91
<i>Smets, P.</i> : Die Orgelregister .....	175	<i>Lindberg, O.</i> : Den signade dag .....	72
—»— Neugeistlicher Orgelbau .....	176	<i>Maasalo A.</i> : 17 andliga sånger .....	74
<i>Stenius, J.</i> : Svensk kyrkokonst .....	76	<i>Morén, J.</i> : Ave crux .....	172
<i>Svensson, S. E.</i> : Harmonilära .....	29	<i>Nordqvist, R.</i> : Psalm och sång .....	74
Technik des Kunsthandwerks .....	77	<i>Nyvall, J.</i> : Lovsång .....	48
<i>af Ugglas, C. R.</i> : Kyrkligt guld- och silversmide .....	15	<i>Olson, D.</i> : 40 korapreludier .....	143
<i>Weber, R.</i> : Die Orgel der Gabler und Holzheu .....	29	—»— Påskhymn m. fl. ....	60
<i>Wentz, H.</i> : Den Wallinska psalmboken	189	—»— Se, Jesus är ett tröstrikt namn	73
<i>Widdig, S.</i> : Dansk Messe, Tide- og Psalmesang .....	13	Olsson, O.: O Gud som åter tänder ..	72
<i>Akesson, E.</i> : Det nya psalmboksförslaget .....	176	<i>Pedersen, M.</i> : Pratum spirituale ....	24
		<i>Pergament, M.</i> : Vårvisa .....	142
		<i>Peters-Runbäck</i> : Introitus till högmässan på de stora högtidsdagarna ..	44
		<i>Petersén, G.</i> : Herre är det du .....	141
		<i>Pitoni</i> : Hymn på adventssöndagen ..	92
		<i>Raasted, N. O.</i> : Psalm 42 .....	141
		<i>Renner, J.</i> : Te Deum laudamus .....	92
		<i>Runbäck, A.</i> : Stå upp vår ljus .....	15
		<i>Saul, F.</i> : Två svenska folkvisor .....	74
		<i>Solén, O.</i> : Uplandssången .....	143
		<i>Strauss, R.</i> , Donau, sjung .....	143
		<i>Sundblad, H.</i> : Tre duetter .....	93
		<i>Widéen, I.</i> : Se, vi gå upp till Jerusalem	73
		<i>Widmann, W.</i> : Gesänge von alten Meistern .....	91
		<i>Wikander, D.</i> : Såsom hjorten trängtar	15
		—»— Hosianna m. fl. ....	48
		<i>Ahlén, W.</i> : Lov vare dig, o Jesu Krist, koralspartita för orgel .....	14
		—»— Sommarpsalm .....	142
		Ett flertal körsånger omnämnda i körrevyn .....	73

## KORTARE MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Val .....	16, 48, 64, 80, 114, 176	Centralstyrelsen .....	31, 168
Avlagda examina .....	32, 95, 167	Stiftskretsarna .....	96, 108, 139
Lägre organistexamen .....	80, 167	Sveriges kyrkosångsförbunds centralråd .....	31
Kyrkosångens Vänner: Centralkommittén .....	31, 62, 78	—»— i Stockholm .....	16
—»— Orgelrådet .....	26	Musikaliska akademien ....	32, 64, 80, 95
Sverige allm. Organist- och Kantorsförening:		Från Tyskland .....	16, 64, 80
		Från Norge .....	64, 110

## Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:  
*Bredgatan 14, Lund. Tel. 658.*

Expeditionens adress: *Svenska Kyrkans*  
*Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.*  
Tel. 23 24 05.

Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer  
den 15 i varje månad. För juli—aug.  
utkommer ett nummer den 1 aug.  
Prenumerationspris: å posten, i bok-  
handeln eller direkt från förlaget: kr.  
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.  
Rabatt vid större annons och vid upp-  
repning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bland annat:  
Förslag till tjänstereglemente för kyrkomu-  
siker och klockare. — Intendent *B. Cnattingius*,  
Linköping: Mellansvenska barockpre-  
dikstolar. — Musikdirektör *G. Schedin*, Stock-  
holm: Ostpreussens största orgelverk. — Re-  
ensioner. — Instruktionskurs i Kusmark. —  
Meddelanden. — Anmälan.



Med detta n:r följer som bilaga  
ett postgiroinbetalningskort för prenu-  
meration å Tidskrift för Kyrkomusik  
och Svenskt Gudstjänstliv.

# SÅNGARRÖSTEN

HUR DEN UPPSTÅR, UTBILDAS OCH BIBEHÅLLES  
EN NYORIENTERING AV SÅNGPEDGOGIKEN

av

*Dr. Phil. ALBRECHT TAUSING*

Till svenska av Röstpedagogen ENAR AQUILON

Pris kr. 4:50 inbunden.

Erhålles genom varje bok- och musikhandel eller direkt från

**NORDISKA MUSIKFÖRLAGET**  
Regeringsgatan 35 — Stockholm — Telefon: 23 11 15

**nottryk**  
NORDISK NODETIK- OG TRYKKERI  
SAMT LITOGRAFISK ETABLISSEMENT  
GRUNDLAGT 1894  
ST. KONGENSJAEDE 63.  
KØBENHAVN.  
TELEFONER:  
3304  
13057

Telegr. Adr. Nodestikog, Köpenhamn

Anbefalles i Herrar Förläggares och  
Kompositörers välvilliga åtanke vid  
behov av nottryck i förstklassigt  
utförande till billigaste pris ●

Mångårig leverantör till  
Sveriges största förlag

Skicka oss Edert manuskript och  
vi sända Eder omgående offert

## Förslag till tjänstereglemente för kyrkomusiker och klockare.

Såsom meddelades i denna Tidskrifts juninummer har Centralstyrelsen för Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening till Konungen ingivit förslag till tjänstgöringsreglemente för innehavare av organist- och kantorsbefattning m. m. vilket återgavs i samma nummer. Detta förslag remitterades till samtliga Domkapitel för yttrande. På anmodan av Domkapitlet i Lund ingavs ett yttrande över förslaget av kontraktsprosten E. Lundblad, kyrkoherde N. L. Schöldtz och domkyrkovicepastor A. Adell, vilket här i utdrag meddelas.

### *Behovet av tjänstgöringsreglemente.*

Centralstyrelsens skrivelse till Konungen och det skrivelsen bifogade förslaget till tjänstgöringsreglemente torde till fyllest bevitna att befattningshavarna själva känna behovet av ett tjänstgöringsreglemente som bestämmer och avgränsar de uppgifter, som rätteligen kunna åläggas dem.

Även från församlingarnas och prästerskapets sida är behovet kännbart, understundom starkare, understundom mindre starkt.

Emot förslaget om ordnande av de här ifrågavarande befattningshavarnas arbete genom fastställt tjänstgöringsreglemente torde sålunda icke vara något att andraga.

Vida vanskligare blir frågan om i vilken ordning, som ett sådant tjänstgöringsreglemente kan fastställas.

Centralstyrelsens förslag innebär dels att enhetliga, för hela landets samtliga befattningshavare gemensamma reglementen borde fastställas, och att dessa skulle fastställas av en högsta myndighet.

Men det kan frågas om ett sådant ovanifrån påbjudet tjänstgöringsreglemente är önskvärt. Man torde ha anledning att misstänka att i många fall bleve det till hinder både för befattningshavarna och för församlingarna.

Förhållandena inom olika församlingar och pastorat äro så skiftande att ett för alla befattningar gällande reglemente förmodligen ej befundes lämpligt och önskligt. Ett tjänstereglemente måste, för att vara till gagn, vara anpassat efter just den tjänst, det skall reglera.

### *De skiftande förhållandena.*

Dels befinnes arten av de befattningar, som här avses, i hög grad skiftande. Det gives församlingar, i huvudsak stadsförsamlingar där var och en av de tre befattningarna, som organist, som kantor och som klockare har var sin egen innehavare. Det finnes församlingar där tjänsterna äro förenade i olika kombinationer, samt slutligen också församlingar,

i vilka befattningarna, antingen alla tre eller två av dem förenats med läraretjänst.

Inom olika församlingar växla ävenledes arbetets omfattning, och det torde på grund av de olika församlingarnas beskaffenhet alltid komma att skifta. Förhållandena i stad och på landsbygd, i vidsträckta pastorat och i tätt bebyggda samhällen, komma alltid att ställa olika krav på befattningshavarnas arbete. Det torde i längden vara varken till befattningshavarens eller till församlingens nytta om dennes tjänstgöringsreglemente icke tager hänsyn till förhållanden som äro avgörande för just hans arbete.

Slutligen och framför allt skiftar befattningshavarnas löner i hög grad, och så länge detta är förhållandet torde det icke vara lämpligt eller rättvist att ett uniformt reglemente utfärdas.

#### *Befattningshavarnas löneförhållanden.*

I detta sammanhang må framhållas att frågan om tjänstereglemente för dessa befattningshavare svårligen låter sig skiljas från spørsmålet om ordnandet av deras löneförhållanden.

Det är högeligen beklagligt att denna fråga visat sig så svår att komma till rätta med. Genom K. K. 16 april 1930 har noga bestämts vilken kompetens som skall krävas av sökande till organist- eller kantorsbefattningar inom större och mindre samhällen i vårt land. Men ännu saknas bestämmelser för huru en innehavare av sådan befattning skall vara avlönad.

Det torde näppeligen vara tillbörligt att befattningshavarens arbete mer eller mindre detaljerat fastställas i reglemente utan att också en efter arbetet avvägd lön lagligen tillförsäkras honom.

I hög grad orättfärdigt kunna f. n. förhållandena gestalta sig för befattningshavare vilkas lön till väsentlig del består av inkomst från klockareboställe. Där nybyggnadsskyldighet tillkommer kan han under årtal faktiskt få komma att göra sin tjänst utan lön.

Av vad ovan anförts synes framgå att ett generellt för hela landet gällande tjänstgöringsreglemente för de här ifrågavarande befattningshavarna åstadkommet på administrativ väg eller genom domkapitlens beslut knappast kan förväntas bli befordrande för deras bästa som bero av det.

*Den lämpligaste vägen torde vara att församlingarna själva antaga sådana reglementen, vilka fastställas av biskop och konsistorium, åtminstone i vad de gälla klockaren.*

Emellertid torde församlingarna och deras organ icke alltid vara i stånd att själva utan anvisningar sammanställa sådana reglementen. Tjänligast torde därför vara att Kungl. Maj:t ev. efter samråd med Biskopsmötet, låter utarbeta normalreglementen, vilka så långt görligt är genom alternativer taga hänsyn till de olika förhållandena som kunna föreligga inom de olika församlingarna. Dessa normalreglementen anbefallas till församlingarna som grundval.

För att emellertid församlingarna verkligen skulle antaga sådana reglementen kunde Kungl. Maj:t möjligen utfärda kungörelse om att vid ledigförklarande av någon av här ifrågavarande befattningarna, försam-

lingarna ålades att hos Domkapitlet ingiva förslag till reglemente innan tjänsten ånyo ledigförklarades. Härvid borde tillika meddelas den lön, som skulle utgå vid befattningen, samt huru denna lön utgjordes. Domkapitlet skola förvisso låta sig angeläget vara att tillse att tjänstereglementet får en sådan avfattning att befattningshavarens arbete även anpassas efter lörens storlek.

*De framlagda förslagen.*

Till de av Centralstyrelsen framlagda förslagen som torde kunna läggas till grund för arbetet med upprättandet av normalreglementen må några erinringar göras:

*Tjänstereglementet för kyrkomusikerna (organistern-kantorn)* torde lämpligen böra inledas med en allmän bestämmelse om deras åliggande av ungefär samma innehåll som § 1 mom. 3 förslaget som dock borde utvidgas att omfatta uppgiften att främja intresset för kyrkomusik över huvud icke allenast för kyrkosång och särskilt synes det angeläget att församlingens kyrkomusiker inrikta sitt intresse på höjandet av församlingssången. Först i andra hand kan arbetet för körsången komma.

En instruktion för organist torde ej heller böra sakna bestämmelse om att han även skall traktera det instrument som han enligt förslaget 1 § 4 mom. bör omsorgsfullt vårda.

Emot förslaget § 1 mom. 1 torde kunna anföras att det dock i åtskilliga fall måste anses synnerligen lämpligt att organisten-kantorn har skyldighet att leda sången vid gudstjänster även utanför »kyrkan» = sockenkyrkan. Härigenom kan han ju verkligen bli i tillfälle att arbeta för enkannerligen församlingssångens höjande, om han tar de tillfällen i akt som bjudas honom att leda församlingens sång. En sådan bestämmelse i reglementet behöver icke med nödvändighet utlämna församlingens kyrkomusiker åt något godtycke, enär numera i Kungl. Maj:ts löneresolution för pastoratens prästerskap anges i vilken utsträckning predikningar och gudstjänster skola hållas utanför kyrkan.

Tillbörligheten i att en sådan tjänstgöring även utanför sockenkyrkan ålägges organisten-kantorn åskådliggöres f. ö. bäst av en erinran om innehållet i lagen av den 4 mars 1927 som bestämmer att högmässa må kunna förrättas å annan lämplig plats inom församlingen, och att t. o. m. nattvardsgång kan få förrättas där. I sådana fall bör självfallet organisten-kantorn vara en hela församlingens tjänsteman.

Vad här sagts om organisten-kantorns tjänstgöring annorstädes än i sockenkyrkan förutsätter självfallet att hans lön så utmättes att den kan anses innefatta även skäligen skjutsetsättning. Eller ock bör särskild skjutsetsättning bestämmas liksom åt prästen.

Förslaget bestämmelser rörande organisten-kantorns tjänstgöring vid förrättningar torde vara de minst tilltalande. I detta avseende föreslås av Centralstyrelsen: att »han skall leda sången vid förrättningar, som i samband med allmän gudstjänst hålles i kyrkan eller i invid kyrkan beläget gravkapell». (§ 1 mom. 1) samt »att där jordfästning äger rum å invid kyrkan belägen kyrkogård och i samband med allmän gudstjänst, om väderleken så tillåter biträda med psalmsång» (§ 1 mom. 2) och slutligen (i § 2) »För tjänstgöring vid förrättningar, som ej äga rum

omedelbart före eller efter allmän gudstjänst äge befattningshavaren åtnjuta ersättning av den som påkallat hans tjänst, efter av församlingen fastställd taxa.»

Från församlingens synpunkt måste det självfallet vara det riktiga att dess tjänsteman tjänstgör vid alla förrättningar oavsett om de förläggas i eller utom kyrkan, och oavsett om någon enskild kan anses skyldig ersätta befattningshavaren eller ej. Vid de kyrkliga, av handboken reglerade förrättningarna måste det — djupast sett — anses vara församlingen och ej någon enskild som påkallar befattningshavarens tjänst. Det är odemokratiskt att här göra skillnad på rik och fattig. Församlingen bör rimligtvis kunna så avlöna sin befattningshavare att hans tjänstgöringsskyldighet kan utsträckas till samtliga förrättningar, där hans tjänst påfordras.

Bestämmelsen om tjänstgöring vid jordfästning å kyrkogården endast om väderleken så tillåter, torde i praktiken kunna komma att vålla åtskillig förtret. Det torde vara självfallet att både präst och församling äro lika angelägna som kantorn att jordfästning icke förläggas till kyrkogården när icke väderleken sådant tillåter. Och om den tillåter församlingen att samlas där och prästen att fungera, borde näppeligen kantorn-organisten vägra sin medverkan.

I åtskilliga större församlingar är det redan så ordnat att organisten-kantorn har fast lön för tjänstgöring vid jordfästningar. I sådana fall vore en ersättning för fall efter fastställd taxa en avgjord försämring.

I mindre församlingar torde den för förrättningar föreslagna ersättningen icke innebära ett verkligt tillägg till lönen, då antalet är relativt litet.

Det måste även anses olämpligt att i närvarande tid fastslå sportlersystemet, då utvecklingen vid alla andra befattningar avgjort går i riktningen av dess borttagande.

Rörande förslaget till instruktion för innehavare av klockarbefattningar torde mom. 3 kunna ge anledning till befogande anmärkningar. Däri stadgas: att »klockaren åligger att enligt kyrkorådets uppdrag öva tillsyn och vård över kyrkan och dess lösa egendom, ävensom tillse att kyrkogård och begravningsplats hållas i ordnat skick och att kyrkobetjänten behörigen fullgör sina åligganden».

Enligt kyrkolagen Kap. 19 § 17 (jämför även KF 29 nov. 1867 § 11) utkräves ansvaret för kyrkans lösa egendom av kyrkoherden (och kyrkovärdarna) varför kyrkorådet näppeligen torde vara befogat att överlämna tillsynen därav till klockaren.

I fråga om kyrkogården och begravningsplatser torde mångenstädes förmodligen flerstädes, särskild person erhållit uppdrag att hava omvårdnaden om densamma. I fall av kvinnliga organister-kantorer-klockare torde bestämmelsen vara föga lämplig.

I sin inlaga till Konungen har Centralstyrelsen även väckt förslag att »Kungl. Maj:t täcktes förordna, att då ledigvorden organist-kantors och klockarebefattning skall återbesättas, först organist- och kantorstjänsten ledigförklaras och, då val av organist-kantor ägt rum och vunnit laga kraft, klockaretjänsten förklaras till ansökan ledig varvid den tidigare valde kyrkomusikern må äga företräde framför andra sökande».



Emot den här föreslagna bestämmelsen torde åtskilliga berättigade anmärkningar kunna göras.

1. Den föreslagna ordningen torde vara okänd i svensk kyrklig, kommunal och statlig förvaltning. Den skulle innebära att innehavaren av en syssla lagligen garanteras förmånsrätt till en annan syssla, om han själv önskar erhålla den.

2. Förslaget innebär vidare en oformlighet i fråga om själva tillsättandet av klockartjänsten. Skall organisten-kantorn tillerkännas den, blir ju ledigförklarandet av densamma en meningslös och onödig åtgärd. Det enklaste vore ju i så fall att lagen föreskrev att därest vald organist och kantor vill komma i fråga som klockare, skall fullmakt utfärdas för honom å jämväl denna tjänst.

3. I detta avseende torde endast de två möjligheterna föreligga, antingen att behålla den gamla föreningen av tjänsterna på samma sätt som hittills, eller ock att upphäva föreningen utan förmånsrätt för organisten-kantorn till klockaretjänsten och till de med klockarsysslan förenade förmånerna. Vilket som kan vara lämpligt måste förvisso avgöras från fall till fall.

För församlingarna torde det i de allra flesta fall vara likgiltigt om organisten tillika är klockare. Några olägenheter torde icke behöva befaras uppstå om föreningen av tjänsterna upphävdes, ja icke ens av klockartjänstens upphörande. Mångenstädes äro de i Centralstyrelsens förslag upptagna uppgifterna för klockaren ålagda andra personer: kyrkovårdar, kyrkoföreståndare, vaktmästare och kyrkogårdsföreståndare. Vad som f. n. återstår torde i många fall kunna överlätas på en oavlönad förtroendeman eller på kyrkoskrivaren eller församlingsdiakonen.

I en del fall torde emellertid upphörande av föreningen av tjänsterna komma att medföra försämrade löneförmåner för organisten-kantorn, då avkomsten av klockareboställe rimligtvis ej kan tilläggas organisten-kantorn.

På grund av vad ovan sagts synes tydligt att också frågan om förenande av organist-kantors-tjänsten med klockarebefattningen måste avgöras efter prövning av förhållandena i varje enskild församling.

Slutligen må framhållas att bestämmelserna om tillsättande av organist-kantor-klockare borde kompletteras i så måtto att sökande borde genom intyg från pastorsämbetet styrka att han är döpt, konfirmerad och begått nattvarden och fortfarande tillhör svenska kyrkan.

I fråga om de kantorstjänster, som ej äro förenade borde ävenledes bestämmelser utfärdas av innebörd att dessa tjänster skola annonseras i enlighet med organist- och kantorstjänster. F. n. saknas varje föreskrift i detta stycke till befattningshavarnas förfång.

## Mellansvenska barockpredikstolar.

### I.

Hur medeltidens svenska predikstol sett ut veta vi knappast. Ett enda exempel är bevarat från Högby kyrka i Östergötland. Den består av en låg femkantig korg utan ljudtak. Nedre delen är defekt, och vi kunna därför icke få något begrepp om hur den varit placerad. Just placeringen skulle här ha varit av betydelse att få fastställd, ty härom saknas alla uppgifter. Troligen brukade de få predikstolar, som funnos vid medeltidens slut, ha sin plats mellan bänkkvarterets avslutning och korskränket. Enligt biskop Palladius i Danmark stod den på södra sidan, och antagligen höjde den sig på ett lågt podium.

Först under protestantismens andra århundrade börjar predikstolen bli föremål för konstnärligt intresse. Det är naturligtvis ingen händelse, att kyrkomöblerna under denna tid omhuldas av konstnärerna. Den kyrkliga livaktigheten återspeglas troget i den kyrkliga konsten. Predikstolen börjar utsmyckas. Dess bildverk får något av en predikan över sig, ja man kan nästan säga, att man i synlig måtto skapar en värld av Gudsord kring predikanten. Fast fotad står predikstolen på Moses, sinnebildande att evangeliets grund är lagen. Över trappdörren står ibland Kristus, vilket hänvisar på Joh. 10: 9. På korgens yttersidor stå heliga män, evangeliets budbärare.

På mångfaldigt sätt varieras dessa huvudtema, som på ett enkelt och åskådligt sätt symboliserade predikstolens funktion i gudstjänsten. Med tillräcklig homiletisk kunskap skulle man kanske t. o. m. kunna se, hur skiftningarna i stormaktstidens predikokonst återspeglas i predikstolskonsten, därvid naturligtvis fallande tillbaka också på allmänt kulturella och litterära förhållanden. Man kan t. ex. se skillnaden å ena sidan på de predikstolar, som härstamma från biskop Rudbeckius stift: med stela, allvarliga och kärva apostlafigurer, måna om sin värdighet och fyllda av helig nitälskan och å andra sidan predikstolar av en något yngre typ med figurer uttryckande en viss hovmässig elegans och nästan mondän livlighet. Man kommer inför de förra att tänka på reformatorernas enkla uppbyggelser, inför de senare »de vida sökte ratiocinationer eller vridne sententier med saftlös ordprål», för att tala med biskop Gezelius i Åbo.

### II.

Det svenska beståndet av predikstolar från 1600-talet är synnerligen rikt. Tidigare har endast det skånska materialet varit behandlat (av Gregor Paulsson i Skånes dekorativa konst 1915), i någon mån det östgötiska (av Erik Lundberg 1922) och det norrländska (av Hasselberg 1933). Ett motstycke till C. A. Jensens Danmarks snedkare og billedsnidere i tiden 1536—1660 (1911) saknas tyvärr ännu, och mycket återstår att förbereda innan ett sådant verk för Sveriges vidkommande kan skåda dagens ljus. En god början utgör emellertid en nyligen ventilerad dok-

torsavhandling av Hans Rabén, *Träskulptur och snickarkonst i Upp-  
sverige under renässans och barock.*

Rabén inskränker sitt studiematerial geografiskt till Mälardalen och till tiden från reformationen och fram till den franska barockens intåg med Precht. Han rör sig nästan uteslutande med predikstolar och i någon mån med altartavlor, bänkinredningar och epitafier. På den vetenskapliga sidan av hans framställning skola vi alls icke ingå — det ligger helt utom ramen för denna korta skildring att framhålla vissa attributioners tvivelaktighet o. d. I stället skola vi dröja vid vissa drag i utvecklingen och några mästarnamn.

Utvecklingen begynner med en predikstol från Grödinge på Södertörn från 1599. Den saknar kolonner i hörnen och har troligen stått direkt på golvet. Figurscenerna i mittfyllningarna framställa: skapelsen, Marias bebådelse, Kristi korsfästelse och uppståndelse. Dessa bilder voro värda ett studium; framställningssättet är naift men åskådligt och saknar direkta motsvarigheter i Norden. Denna predikstol jämte den likartade i Ösmo kyrka (av Caspar snickare) representerar den första stilfasen, som förf. kallar nordisk ungrenässans.

En annan grupp från det begynnande 1600-talet härstammar mer eller mindre från Karl IX:s slottssnickare. Som exempel kunna anföras predikstolarna i Kumla och Ekeby (Närke), Svinnegarn (Uppl.), Åker (Söderm.). Den arkitektoniska uppbyggnaden är strängare genomförd, och stilimpulserna kunna ledas tillbaka till den av fransk hugenottstil präglade s. k. Weserrenässansen i västra Tyskland. Apostlafilgurerna i bågfälten ha en viss humanistisk karaktär.

En av de mest fängslande stilgrupperna kan betecknas lybecksk intarsiastil och utmärkes av en dekor, som ofta är utförd i inlagt träarbete. Skranket till dopkapellet i Västerås domkyrka och predikstolen i Tyresö äro de vackraste alstren av en verkstad, som huvudsakligen arbetat i Axel Oxenstiernas tjänst på Tidö. Även figurscener i intarsia förekomma t. ex. å predikstolarna i Dalarö och Österhaninge (Söderm.).

### III.

De nu skildrade utvecklingsepokerna äro olika europeiska stilars avspegling i Sverige under 1600-talets förra hälft. Men redan efter århundradets första fjärdedel utvecklas en säregen och nationellt betonad snickarkonst. Den härstammar från bergslagsbygderna i Johannes Rudbeckius stift. Det ligger kanske nära till hands att förmoda att denne kraftige prelat skulle ha övat inflytande på bygdesnickarnas konst. Detta är möjligt, men kan icke helt dokumentariskt bevisas.

Utgångspunkten för denna stil är Lars Strångessons predikstolar i Västermo (Söderm.), Rinkaby, Glanshammar och Lillkyrka (Närke). Dessa arbeten äro tämligen rikt utstyrda, men skulpturerna äro desto mera stillsamma. Man tycker sig i apostlarnas lugna hållning med handen på bibeln se en enträgen maning att anamma ordet, som förkunnas på predikstolen. De ha en protestantisk enkel värdighet över sig. Besläktade arbeten äro predikstolarna i Floda och Forssa (Söderm.), Dalby

(Uppl.) m. fl. Från Västeråssnickarnas verkstad ha sedan en mängd bergslags-snickare hämtat impulser för sina arbeten i Västmanlands och Dalarnas landskyrkor. Här övergår typen att bli rent bondsk delvis med en ornamentik av mycket ålderdomligt kynne. På många av dem förbindas korg och ljudtak medelst en panel, försedd med Luthers och Melanchtons porträtt. Deras närvaro borgar för att evangelium rent och klart predikas. Under ett par mansåldrar tillverkas här predikstolar av tämligen enahanda typ. I denna sega konservatism och enhetlighet vill man gärna se ett utslag av biskop Rudbeckius' bestämda åsikter om kyrkans prydnad. Att han icke gynnade den mera ståndmässiga konst, som blomstrade kring Axel Oxenstiernas Tidö, märkes tydligt i denna rikedom av allmogearbeten, som tydligt intresserade honom mera.

## IV.

De stilfaser, som efter mitten av 1600-talet tydligast kunna avläsas i predikstolsbeståndet i Mellansverige, äro först en holländsk och sedan en Schleswig-Holsteinsk riktning. Den förra är i jämförelse med den provinsiellt betonade bergslagskonsten mera konstnärligt möbelmässig med arkitektonisk uppbyggnad med fina profiler i ramverk och friser. Även skulpturen är betydligt mera högtstående och tål oftast en närmare granskning.

Många framstående mästare kunna hänföras till denna grupp, så t. ex. Heinrich Wilhelm, som antagligen gjort predikstolen i Jäders kyrka.

Från Schleswig-Holstein komma många snickare efter mitten av århundradet. Här äro vi inne på något mera säker mark då det gäller konstnärsnamn. Hans Hebel är upphovsman till de äldsta predikstolarna i denna riktning, bl. a. Västeråker och Lillkyrka (Uppl.). Många av hans arbeten göra ett rätt brokigt intryck och överflöda ibland på muskulösa och livfulla skulpturer (t. ex. Veckholm, Uppl.) i en ren barockstil fastän med gotisk tendens. Brodern, som hette Markus, har gjort många vackra snidade altartavlor (t. ex. Tyska kyrkan i Stockholm) och träspisar på Skokloster, men också predikstolar med eleganta figurer i italiensk anda.

Hans Behm härstammade kanske från samma trakt som Hebel, ehuru jag trots mig återfinna honom först i Västervik.<sup>1</sup> Framställningen av hans produktion är icke alldeles acceptabel i Rabéns avhandling, varför jag förbigår honom. En annan tysk mästare hette Ewerdt Friis. Han har bl. a. gjort predikstol m. m. i Gävle stadskyrka och Kristine kyrka i Falun. Figurskulpturerna — både reliefer och statyer — äro dekorativt värdefulla.

Slutligen får denna tyska »broskverksstil», som den kan kallas, också sin avläggare i landsorten. Långlivad blir den icke, ty den franska hovbarocken tog snart död på den. Ett exempel utgör Flens kyrkas predikstol av Johan Gabrielsson. Ett slutstadium parallellt med denna bondbarock betecknas av några verk, som visa vägen mot högbarocken, den

<sup>1</sup> År 1646 beställdes predikstol av Kuddby kyrka (Österg.) av »Ehrlig och Konstrijk Mr Hans Behm i Vestervik» för 100 dlr silvermynt enligt kyrkboken.

fransk-italienska stil, som Nik. Tessin införde. Från Läckö emanerar några predikstolar (Ödeby och Almby i Närke samt Ripsa i Söderm.), som uppenbara en ny ornamentik, som dessutom får större plats till förfång för figurerna, som bibehålla sin gamla nordiska barockprägel med tycke av Rubens svungfulla, flytande stil. En annan infallspart för den nya barocken var Drottningholm, där många utländska mästare voro anställda.

Hans Rabéns bok presenterar, som kanske framgår redan av denna lilla översikt, ett överflödande rikt material. Det är en imponerande konstproduktion denna mellansvenska predikstolskultur. Förlaget, Bröderna Lagerström, Stockholm, har också gjort sitt yttersta för att låta avhandlingens framträda i en så förnämlig dager som möjligt.

*Bengt Cnattingius.*

## Ostpreussens största orgelverk.

En av den protestantiska kyrkomusikens äldsta och mest framgångsrika beskyddare i Ostpreussen är Neurossgärterkyrkan i Königsberg. År 1673 erhöll den, enligt handlingarna, sin första orgel. Några år senare utökades detta orgelverk med ett självständigt ryggpositiv som spelades på en andra manual. Denna orgel bibehöll sig till år 1707. En större reparation förlängde dess livslängd till 1734. Detta år uppdrogs åt orgelbyggaren Casparini i Königsberg att bygga ett helt nytt orgelverk.

Casparini var svärson till den kände orgelbyggaren Johann Josua Mosengel i Königsberg och barnbarn till den i hela Tyskland som »grösster Meister seiner Zeit in der Orgelbaukunst» berömde Eugen Casparini från Schlesien. Casparinis dispositionsförslag utgör ett »mönsterexempel» för orgelbyggerikonsten under senbarocken.

<i>Huvudverk:</i>	<i>Ryggpositiv:</i>	<i>Pedal:</i>
Prinzipal 8'	Prinzipal 4'	Prinzipal 8'
Bordun 16'	Flöt 8'	Prinzipal 16'
Quint 3'	Quintadena 8'	Subbass 16'
Terz 1 3/5'	Oktava 2'	Flöt 8'
Gedackt 8'	Sesquialtera 1 3/5'	Oktava 4'
Rohrflöt 4'	Sedecima 1'	Quinta 6'
Oktava 4'	Spielflöt 4'	Superoktava 2'
Superoktav 2'	Quint 3'	Bauerflöte 1'
Jula 8'	Mixtur 3 fach	Posaune 16'
Mixtur 4 fach	Dulcian 16'	Trommete 8'
Cymbel 3 fach		
Trommete 8'		

Casparinis verk bibehöll sig i tre generationer. År 1904 var emellertid en ombyggnad nödvändig. I överensstämmelse med växlingarna inom århundradenas klangideal uppstod ett orgelverk som blott föga liknade Casparinis. Att detta ej kunde fylla sin egentliga uppgift — att vara ett gudstjänstinstrument — förstår man bäst då man framdrager de vanliga dispositionerna från denna tid för jämförelse. Kriget och den

efterföljande inflationstiden tilläto ej församlingen i Neurossgärter att giva sin orgel den erforderliga vården, varför den fick förfalla. Till slut måste församlingen besluta sig för en grundlig iståndsättning av sin orgel. En ny disposition uppställdes, vilken framför allt blev ändamålsenlig. Vad låg närmare till hands än att efter 200 år återgå till Casparinis disposition från 1734, varest denna fordran uppfyllts på bästa sätt? Likväl kunde det ej bli tal om att fullständigt utesluta den romantiska orgeln för vilken den nya orgellitteraturen blivit skriven. Det blev därför nödvändigt att i viss mån uppföra ett slags kompromissorgel, dock utan att därför på något vis fördärva enhetligheten i instrumentets klangbyggnad. Man gjorde ett försök att samtidigt uppställa två från varandra skilda orgelverk så att de bildade ett helt. Detta tillgick sålunda: på första och andra manualerna uppfördes Casparinis disposition från 1734. Den fjärde manualen åter farmställer ett slutet verk, som innehåller alla för utövandet av nyare musik erforderliga register. Till denna »orkester»-orgel låter tredje manualen lämpligt foga sig så, att den romantiska färgpraktens effekter lätt uppnås. Å andra sidan — beroende på dispositionssättet — låter den tredje manualen utan vidare anpassa sig efter barockorgelns man. I. och II. Därmed vidgas denna klanggrupps möjligheter så, att orgelmusik, till exempel av Buxtehude, är utförbar med originalregistrering på huvudverk, ryggpositiv och bröstverk.

*Den nya orgelns disposition.*

*Huvudverk (Man. I, lufttryck 85 mm.).*

Prinzipal 16'	Quinte 2 2/3'
Prinzipal 8'	Terz 1 3/5'
Gedackt 8'	Mixtur 4—5 fach
Gemshorn 8'	Cymbel 3 fach
Oktave 4'	Trompete 8'
Rohrflöte 4'	Helle Trompete 4'.
Oktave 2'	

*Rückpositiv (Man. II, lufttryck 75 mm.).*

Flöte 8'	Quinte 2 2/3'	Krummhorn 8'
Quintadena 8'	Sesquialter 1 3/5'	2 Cymbelsterne
Prinzipal 4'	Feldpfeife 1'	Flieg. Adler
Spielflöte 4'	Mixtur 3—4 fach	Tremulant.
Oktave 2'	Dulcian 16'	

*Brustwerk (Man. III, lufttryck 80 mm.) Schwellwerk.*

Quintadena 16'	Nachthorn 1'
Prinzipal 8'	Quinte 1 1/3'
Rohrflöte 8'	Scharff 4 fach
Ital. Prinzipal 4'	Bärpfeife 8'
Blockflöte 4'	Sing. Regal 4'
Schweizerpfeife 2'	Tremulant.

*Oberwerk (Man. IV, lufttryck 85 mm.) (Schwellwerk).*

Liebl. Gedackt 16'	Terz 1 3/5'
Geigenprinzpal 8'	Sifflöte 1'
Sing. Gedackt 8'	Cornett 2—4 fach
Aeoline 8'	Mixtur 6—7 fach
Vox coelestis 8'	Rankett 16'

Violine 4'  
 Nachthorn 4'  
 Prinzipal 2'  
 Flautino 2'  
 Zartquinte 2 2/3'

Trompette harmonique 8'  
 Vox humana 8'  
 Clairon 4'  
 Tremulant.

*Pedal (lufttryck 85 mm.).*

Prinzipalbass 16'  
 Subbass 16'  
 Prinzipal 8'  
 Bauernpfeife 1'  
 Mixtur 6 fach  
 Sordun 32'

Kupferflöte 8'  
 Oktave 4'  
 Nachthorn 4'  
 Superoktave 2'  
 Dulcian 16'  
 Posaune 16'

Trompete 8'  
 Singend Cornett 2'.

*Koppeln.*

Manualkoppel II/I  
 » III/I  
 » IV/I  
 » III/II  
 » IV/II  
 » IV/III

Pedalkoppel I/Ped.  
 » II/Ped.  
 » III/Ped.  
 » IV/Ped.

Hauptwalze (frei einstellbar)

*Walzen.*

Pedalwalze (frei einstellbar).

*Handregistrierung*

Freie Kombination I  
 » » II  
 » » III  
 » » IV  
 » » V  
 » » VI

*Druckknöpfe.*

Tutti mit Koppeln  
 Auslöser  
 Freie Pedalkombination I  
 » » II  
 Auslöser

*Handregister zur freien Kombination.*

Manual 16' »ab»  
 Pedal aus Walze »ab»  
 Hauptwerk aus Walze »ab»  
 Rückpositiv aus Walze »ab»  
 Brustwerk » » »  
 Oberwerk » » »  
 Hauptwerk »ab»  
 Rückpositiv »ab»  
 Brustwerk »ab»  
 Oberwerk »ab»  
 Rohrwerk »ab»

Manualkoppel II/I  
 » III/I  
 » IV/I  
 » III/II  
 » IV/II  
 » IV/III  
 Tuttikoppel  
 Pedalkoppel I/Ped.  
 » II/Ped.  
 » III/Ped.  
 » IV/Ped.

15 Einzelabsteller für Rohrwerke.

*Zugknöpfe.*

Anzeiger für Hauptwalze  
 » » Pedalwalze  
 » » Schweller III  
 » » » IV

*Zeiger.*

Voltmeter  
 Amperemeter.

*Tritte.* (In Wechselwirkung mit den entsprechenden Knöpfen.)

Pedalkoppel I/Ped.  
 » II/Ped.

Auslöser  
 Tuttipedal »an»

Handregistrierung  
 Freie Kombination I  
 » » II  
 » » III  
 » » IV  
 » » V  
 » » VI  
 Tutti mit Koppeln »an»

Pedalkoppel III/Ped.  
 » IV/Ped.  
 Tuttikoppel »an  
 Pedalregister »ab»  
 Pedalkoppeln »ab»  
 Koppeln aus Hauptwalze  
 » » Pedalwalze  
 Hauptwalze »ab»  
 Pedalwalze »ab»

Taschenladen. Elektr. Traktur.

Verket, som utgått från den kända firman W. Sauer (innehavare Oskar Walcker) i Frankfurt a. d. Oder, tog fem månader att uppföra, och betecknas av samtliga tyska orgelbyggare som ett föregångsinstrument för en ny riktning.

I tekniskt hänseende är orgeln utrustad med alla nutidens modärniteter. Så anbragtes för första gången i Ostpreussen förutom den vanliga valsen (Hauptwalze) även en självständig pedalvals. Båda äro fritt inställbara från spelbordet. Vidare må de nya jalousivällarna omnämnas, vilken verkan vid cresc. och decresc. absolut likna de rent mekaniska och därför möjliggöra en jämn svällverkan. Koppelanordningarna äro anlagda på trenne olika sätt: medelst handvippor, knappar och trampor, vilka stå i växelverkan.

Särskilt omnämmande tarvar orgelns framstående intonation. Det är svårt nog att uppnå enhetlighet i samtliga stämmor i ett orgelverk på 67 register, huru mycket svårare då i ett verk som innehåller två till klangen fullkomligt motsatta egenskaper, vilka likväl måste kunna bilda en enhetlig klang! Denna enhetlighet har uppnåtts, antingen det gäller den solistiska verkan av enskilda register eller den oerhörda tuttiklangen.

(Översatt med benäget tillstånd från förf.)

En med rikt bildmaterial försedd festskrift: »Die Orgel der Neurosgärter Kirche zu Königsberg i. Pr.», har utkommit på Bärenreiters förlag i Kassel, och lämnar mera detaljerade uppgifter om detta värdefulla verk jämte en del upplysningar om våra dagars »Orgelbewegung».

*Gunhild Schedin.*

## Recensioner.

### Kyrkokunskap.

*Yngve Brilioth: Svensk kyrkokunskap. Diakonistyrelsens förlag, Stockholm.*

Enbart de båda första paragraferna i denna bok borde vara tillräckligt starkt skäl för var präst och kyrkomusiker,

kyrkovärd och kyrkorådsledamot att snart förskaffa sig själv och sin kyrkas arkiv denna bok. Den första av paragraferna innehåller en rent magistral översikt av den svenska kyrkans utveckling — ett kompendium i svensk kyrkohistoria. — Den andra paragrafen ger ett tvärsnitt av kyrkan i Sverige av i dag. I de följande



kapitlen är sedan samlat från eljest vitt skilda och svårtillgängliga källor uppgifter som tillsammans tagna »framställa det levande kyrkolivets normer, vare sig dessa äro uttryckta i lagparagrafer eller föreskrivas av sedvänjan». I det intressanta kapitlet om den offentliga gudstjänsten framtages på nytt allehanda gamla goda, ännu lagständna stadganden och bestämmelser.

Man vill gärna önska boken vidsträckt spridning. A. A.

#### För skolsången.

B. *Anrep-Nordin och Sven Körling: Dikt och ton. Sångsamling för realskolor, kommunala mellanskolor och därmed jämförliga skolor. 212 s. Bonniers förl. Stockholm. Kart. 3:60.*

Om det numera klagas på att sången i skolorna är tråkig och olustig, så må det rimligtvis härefter icke kunna skyllas på bristen av intressanta och trevliga sångsamlingar. Slag i slag ha nya sångsamlingar utgivits för olika skolformers behov. Här kommer nu en sångsamling avsedd för realskolor och därmed jämförliga skolor. Den emanerar, andligen talat, från Göteborg. Och om man av författarekonstellationen Anrep-Nordin—Sven Körling väntar sig något som tål vid en ingående granskning uti musikalisk, pedagogisk och textlig synpunkt, och tillika något som är roligt — och det väntar man sig otvivelaktigt från det hållet om man något känner dem — så blir man icke heller besviken. Den pedagogiska synpunkten är beaktad: för de olika stadierna finnas olika svårighetsgrader och stamrepertoaren av det som en var bör kunna av värdslig och fosterländsk sång finnes med. Olika stilar och tidsepoker äro representerade oftast rikligt. Likaså de olika behov som olika tillfällen i skolan uppställer såväl av mera som ock av mindre seriös art. Den enkla folkvisa — i vederhäftig version — har plats där. Duetter och trios erbjudas för de högre klasserna. Enklare och svårare

kanons meddelas. Här och var ackompanjerar en eller ett par stråkar eller en flöjt sången. Textredaktionen är omsorgsfullt verkställd. En hel del nya översättningar, ofta mycket lyckade, exempelvis ur *Piae cantiones*, har den ene av utgivarna, Anrep-Nordin till fader. Med glädje annoterar man den särskilt värdefulla avdelningen För helg och högtid, där mångahanda vackra och intressanta kompositioner framdragits. Realskolorna äro att lyckönska till denna sångsamling men många flera än realskolornas sånglärare och elever borde lära känna »Dikt och ton».

A. A.

#### I psalmboksdiskussionen.

*Hilmer Wentz: Den Wallinska psalmboken och Biskop Eklunds psalmboksförslag. Gleerups förlag. 68 s. 1934. 1:50.*

Kanske ligger det största värdet av pastor Wentz broschyr i den inledande, historiska översikten. Den ger en roande och tillika klar bild av de mycket skiftande omdömen som den Wallinska psalmboken mötte vid sitt första framträdande. Men den visar också huru pass livskraftig kritiken emot 1819 års psalmbok har varit under hela det gångna århundradet. Det synes mig tacknämligt att allt detta finnes samlat och lätt tillgängligt i den nu pågående psalmboksdebatten. I övrigt ger Wentz en kortfattad översikt av det sista förslaget, och söker bedöma ändringarna som gjorts, uteslutningarna och det nyttillkomna materialet, och fogar också några nya psalmer till, som lämpade att införas. Anmälaren måste dock betyga att han ej känner sig överens med förf. rörande nödvändigheten eller lämpligheten av de senares införande. Helhetsintrycket: en liten instruktiv och intresseväckande skrift.

A. A.

#### Liturgi.

*Dick Helander: Den liturgiska utvecklingen i Sverige under 1800-talet.*

*I. Tillkomsten av 1811 års kyrkohandbok. Lunds Universitets årsskrift 1934. 510 s. Pris: 9 kr.*

När läsaren tar Helanders nyutkomna, 500 sidor digra avhandling i sin hand, kan han knappast återhålla en stilla undran: kan det verkligen vara motiverat att ägna 1811 års kyrkohandbok ännu en så väldig undersökning och så mycket arbete och möda som måste ligga här bakom. Det har ju dock och därtill ganska nyss skrivits omfattande avhandlingar både om enskilda delar i handboken och om den såsom helhet. Det kan här vara nog att erinra om Leufvens och Rodhes framställningar. Förf. kan emellertid med lätthet försvara sig emot en sådan invändning. Det nya som han haft lyckan och förmånen att föra till torgs är så pass omfattande och så pass tungt vägande att det väl motiverar undersökningen. På åtskilliga punkter har förf. kunnat genom sina fynd, gjorda i förut icke beaktade källor, framförallt i brevsamlingar, korrigera den tidigare forskningen och bättre klarlägga utvecklingen fram till 1811 via alla de många förslagen, som avlöste varandra fram till år 1800. Samtidigt giva de många brevutdragen en intressant inblick i det kyrkopolitiska spelet bakom kulisserna. Många av detaljerna ge icke oansenliga bidrag till karaktäristiken av de agerande personerna och grupperna. Genom Helanders undersökning har fastslagits det stora beroende i vilken 1811 års handbok rent textuellt sett står dels till den Kurpfalziska Agendan dels till Agendan för Kurland och Semgallen, av vilka von Troil i sitt bibliotek ägt exemplar av resp. 1786 och 1792 års upplagor, likasom ock det beroende vari det av von Troil upptagna, av kyrkoherde Asplund i Stockholm framställda, konfirmeringsritualet står till danska förebilder (Bastholm).

Den väldiga anhopningen av detaljer gör arbetet ingalunda lättläst. Man värdesätter dess mera att förf. funnit utrymmet medgiva en och annan utflykt vid sidan om

ämnet. Roande och belysande detaljer anammar man därför tacksamt såsom när han citerar ett prästmötetal från år 1800 vari biskop Möller i Visby förmanar sitt prästerskap att utföra mäsningen med allvarsamhet, icke med skriande och skrålade, icke med onödiga och konstiga driller, icke så att det förråder ett fåfängt, uppblåst och världsligt sinne. Mot orgelmusiken är han bister: av orgorna fann han sig mera hindrad än hulpen i sin uppbyggelse. Han tillägger att orgor komma i bruk i västerländska kristenheten först omkring nionde århundradet, och då var kristendomens bästa tid förbi. Okunnighet och tanklöshet hade redan då fått överhand.

A. A.

#### **Kyrkokonst.**

*Erik Lundberg: Visby kyrkoruiner och domkyrkan. Svenska Fornminnesplatser nr 22, Stockholm 1934. Pris kr. 1:75.*

Av Vitterhetsakademiens små vägledningar över berömda fornminnesplatser har en skildring av Visbys kyrkliga byggnadsminnesmärken utgivits, författad av antikvarien Erik Lundberg. Den gamla populära guiden har här fått en viss mån ny form; samtidigt ger den en i många avseenden ny belysning åt de välkända kyrkorna och ruinerna. Lundberg har uppdragat sammanhanget i Visbyarkitekturens historia. Med utgångspunkt från de äldsta romanska byggnadsverken — domkyrkan (S. Karin), S. Drotten, S. Per, S. Clemens, S. Lars, S. Nicolaus m. fl. — utbildas under 1200-talet en stil, som visar sig både egenartad och självständig. De förnämsta monumenten äro ombyggnaden av S. Maria samt uppförandet av franciskanernas klosterkyrka S. Karin, S. Nicolaus' kor och Gertruds kapell. Domkyrkans härliga interiör är direkt utvecklad ur den tidigare gottlandsarkitekturen, och det är kanske ingen tillfällighet, att en så nordiskt präglad byggnad som Vadstena klosterkyrka har sina rötter i denna solida

och samtidigt stämmingsfulla skapelse. Denna betydelsefulla linje i svensk byggnadskonst, som förf. påpekat, är ett av

de många fruktbärande uppslag, vilka han i korthet påpekat i sin intressanta vägledning.  
*Bengt Cnattingius.*

## Instruktionskurs i Kusmark.

Intresset för kyrkomusikaliska spörsmål synes icke minst i Sveriges nordligaste stift vara anmärkningsvärt stort. Så har en till Skellefteå stad förra året förlagd fortbildningskurs i hithörande frågor närmast haft till följd önskemål om beredande av ytterligare tillfällen för dylik fortbildning, och som ett led i dessa strävanden har under tiden 30 oktober—6 november en ny kurs kommit till stånd, denna gång förlagd till Kågedalens centrala plats, Kusmarks kyrkoby.

Kursen, till vars ledare kallats den erfarna och kunnige dirigenten och sångpedagogen, musikdirektör Adolf Andrén, Örebro, har rönt en synnerligen stor tillslutning med över ett 60-tal fasta kursdeltagare, vilket antal jämte s. k. rörliga dagsbesökare mot kursens slut närma sig 100-talet. Detta förhållande är så mycket mer anmärkningsvärt, som en del kursdeltagare dagligen haft att färdas 1—2 mil för att delta i övningarna.

Kursprogrammet har dels upptagit föreläsningar bl. a. i taltekniska-, tonbildnings-, register- och kör-spörsmål, allt belyst av demonstrationsövningar, icke minst genom rikhaltig, förebildlig grammofonrepertoar upptagande bl. a. sång av utlandets mest berömda goss- och katedralkörer samt vi-

dare övningar i liturgisk sång liksom församlingssång. (Demonstration av de s. k. nya koralmelodierna.)

Till kursledarens förfogande har stått en eller rättare tvenne utmärkta församlingkörerna från Kågedalen på sammanlagt ett 40-tal röster, med vilka ett flertal motetter och mindre verk kunnat demonstreras och inövas.

Kursen omslöt även en Allhelgonavesper i Kågedalens nya, förnämliga kyrka, varvid, förutom nyss nämnda körstyrka jämväl en unison barnkör på ett 40-tal röster medverkade. Såväl den blandade kören som barnkören visade prov på klanglig kultur och finesser i nyansering och frasering, som frapperade vid tanke på den korta tid, som stått till förfogande för inövande av de icke lätta körnumren. Det liturgiska partiet utfördes av kyrkoherde Brundin, Jörn, och vid orgeln tjänstgjorde musikdirektör Simon Lundmark, Skellefteå.

Den i allo lyckade kursen, vars initiativtagare varit föreläsningföreståndaren, folkskolläraren Emil Frisk samt kantor Bertil Bäckman, avslutades med samkväm, varvid till kursens ledare överlämnades en minnesgåva och uttalades kursdeltagarnas tack.

*S. L.*

## Meddelanden.

Val. I Partille, Göteb., S. Regnström, Hardemo; Vimmerby, Ebbe Ångqvist; Nollebäck, Krb., Ake Magnusson, Lugnås; Västrum, Klm., T. Wirell; Valstad, Skar., U. Palmgren, Apunna; Njutånger, Gvib., Fred. Lundqvist, Kramfors; Hangelösa,

Skar., P. Johansson, Kälvene; Härnevi, Västm., G. Gerte, därstädes; Norrala, Gvib., Davis Bergström; Habo, Skb., Karl Axel Danielsson därstädes; till klockare, organist och kantor i Hässleholm: A. T. Ohlsson, Växjö.

Ett tack. Till alla kyrkokörer, kyrkomusiker och kyrkomusikvänner, vilka bidragit till vården på min makes, *John Morén*, grav, samt för den heder, som därigenom ägnats hans minne, ber jag härmed att å egna och barnens vägnar få hembära ett innerligt och djupt känt tack. Ett varmt tack även för alla kransar och blommor, som vid avtäckningshögtidligheten nedlades på graven.

Stockholm den 30 november 1934.

*Sofia Morén.*

K. S. V:s Centralkommitté kallas till årssammanträde i Klara kyrkorådssal månd. den 7 januari 1935 kl. 11 f. m. Musikandakt anordnas i Jakobs kyrka måndagen den 7 kl. 7,30 e. m. och därefter samkväm i Jakobs församlingssal med föredrag av kyrkoherde Hellerström: Vad man bör begära av en ny psalmbok.

## Inför den tionde årgången.

Med stor tacksamhet och glädje ser denna Tidskrifts ansvarige utgivare tillbaka på de nio år under vilka han haft att bära ansvaret för dess redigerande och utgivande. Det förtroende som i växande grad kommit Tidskriften till del har visat sig i beredvillighet att ställa manuskript till förfogande, i uthållighet från prenumeranternas sida och välvillig förståelse från förlagets sida.

För allt detta framföres ett djupt känt tack.

Inför det stundande året, och den kommande tionde årgången utbeder sig utgivaren fortsatt bistånd och välvilja.

Arbetet skall fullföljas efter de gamla linjerna. För de första numren har utlovats bidrag bl. a. av musikdirektör C. Rosenquist, välkänd från årets årgång. Han skriver om Den nya orgelns dispositionsprinciper. Organist Inga Johnson publicerar resultatet av en undersökning om den svenska traditionen i fråga om Venitetonerna. Den svenska traditionen i fråga om mässans liturgiska musik kommer att uppmärksammas. Den framväxande liturgiska rörelsen i det lutherska Amerika skulle presenteras. Som hittills skall största omsorg ägnas åt recensitionsavdelningen. Kyrkokalendern redigeras under året av kyrkoherde Knut Peters.

I förhoppning om fortsatt och växande samarbete med läsekreten begynnes den tionde årgången med förvissning att Tidskriften alltfört skall hava en uppgift att fylla till det svenska gudstjänstlivets fromma.

Vördsamt

*Arthur Adell.*

24.1.1935

# Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145. Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bältdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

## KYRKO-ORGLAR

**Olof Hammarberg**

Nya Varvet - Göteborg

*Renoveringar, stämningar. Förstklassigt utförande. Moderata priser.*

## Herrar Prästmän!

Ifråga om ny- eller ombyggnad samt renovering och omstämningar utav Edra kyrkorglar, begär kostnadsförslag från

Orgelbyggare John Grönvall, Lilla Edet. Tel. 94.

Mångårig praktik hos utlandets största orgelfirmor. Utexaminerad från Genossenschaft der Orgelbauer i Wien med högsta utmärkelsen.

## LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

### A. Enbart kyrkliga tjänster.

Organist-, kantors- och klockaretjänsten i Gränna sökes före 22 december. Lön 1,500 kr. samt bostad. (Se annons!)

### B. Förenade med folkskolläroretjänster.

I Hofmantorp (adr. Hofmantorp, Kronobergs län) sökes före 31 december. Skolform A. Lön 800 kr.

I Tälö (adr. Kungsbacka) sökes före 5 januari 1935. Skolform B1. Lön 600 kr.

I Gårdsby (adr. Norrgårda, Kronobergs län) sökes före 10 januari 1935. Manl. sök. Lön 500 + ålderstill. å 100 kr. efter 5 år + 100 kr. per år för kyrkokör.

I Ivö (adr. Ivö, Kristianstads län) sökes före den 11 jan. 1935. Lön 300 kr. + ½ ink. av klockarebost. + 100 kr. för kyrkosång- o. folkskoll.-tjänsterna.

I Kämma (adr. Ljungby) sökes före 21 januari 1935. Lön 400 kr.

## Klockare- och organistbefattningen

i Holms förs. i Alvsb. län sökes hos kyrkorådet, adr. Mellerud, före den 1 februari 1935. Lön 1,000 kr. med 3 ålderstillägg å 100 kr. efter 5, 10 och 15 års tjänstg. Skyldigheter enl. särskilt reglemente.

## Organist-, kantors- o. klockartjänsten

i Gränna är ledig att sökas inom 30 dagar sedan denna annons införts i Post- och Inrikes Tidningar. Löneförmåner 1,500 kr. pr år och fri bostad om tre rum samt trädgård.

Gränna den 15 nov. 1934.

*Kyrkorådets ordförande.*

## Vakansvikariat

å förenade klockare-, organist- och folkskolläroretjänsten i Hardemo församl., Örebro l., med tillträde 1 januari 1935. Klockare- och organistlön pr år omkr. 660 kr. Skyldighet att leda kyrkokör. Slöjd- och fortsättningskola. Tjänsten kommer sedermera att ledigförklaras såsom ordinarie. Ansökningar till vikariatet torde före den 24 december insändas till kyrkorådets ordf., adr. Hardemo.

## J. W. Grönlunds Orgelfabrik

Kåge, Tel. 27.



Tillverkning av Piporglar i modernaste utförande för kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem och skolor. Renovering och stämning av äldre orgelverk

Insättning av elektriska orgelfläktar.

Fina intyg av framstående musikdirektörer och kyrkomyndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

## Prenumerera nu på Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

för 1935 genom att insända prenumerationsavgiften  
Kr. 4:50 till *Expeditionen av Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv, Stockholm 7.*

Postgiro 675.

Till Danmark och Norge är prenumerationspriset pr helår vid prenumeration direkt å tidn. exp. kr. 4:50. Till övriga länder är prenumerationspriset pr helår kr. 5:10.

V

# ÅKERMAN & LUNDS

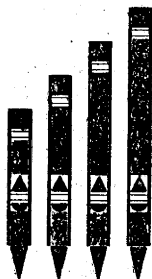
## NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26



**Tillverkning av Piporglar**  
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

**Om- och tillbyggnader,**  
reparationer, omstämningar och rengöringar av gamla orgelverk, samt inmontering av elektriska blåsverk utföras.

*Uteslutande svenskt material och arbete.*



– Böcker som tiden behöver –

## Boken om julen      Det heliga året

Av *Gustav Kyhlberg.*

Av *Sam Rönnegård.*

Boken vill vara en vägvisare på en vandring genom seklen. Det är en bok, som den tekniska tidsålderns människor ha så gott av att stanna inför. Vi få följa julens firning bland olika folk genom tiderna och särskilt få vi se huru julen kommit till vårt land. Förf. visar huru denna kyrkliga fest kommit att bli vår förnämsta högtid. Han besvarar frågan: när började man fira jul och varför just den 25 december? Julgranens historia få vi också berättad för oss. Då vi saknat en utförlig beskrivning av julhögtiden, julfirandet och julgranen, kommer boken att bli till glädje och hjälp för alla dem, som sträva efter att fördjupa och rena firandet av våra högtiders högtid.

Häft. 3: 50, inb. 4: 75.

Kyrkoårets vackra, fasta rytm, som gav stil och stadga åt fädernas livsföring, har mycket att skänka även åt yngre släkten, anser förf. Han visar huru kyrkoårets texter fått den ordning de ha i vår evangeliebok, och jämnlöpande med årsskildringen få vi följa Jesu liv och gärning i kyrkans historia. Utdrag lämnas ur de svenska helgonlegenderna. Förf. berättar om sedvänjor och vackra bruk, som under en tid av rotlöshet i vårt folk fallit i glömska, men som borde återupplivas och åter bli allmän egendom. Det hela blir värdefull undersökning av helgernas och årstidernas betydelse i folklivet alltifrån gången tid till våra dagar.

Häft. 3: 50, inb. 4: 75.

**Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag**